

Відгук
отримано
19.12.2025
голова редакції
спеціалізованої вченої
ради ДФ 26.133.100
д. філос. н. проф. ЛОМАЧИНСЬКИЙ Ірині Миколаївні

Голові

разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.100 Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка,
доктору філософських наук, професору,
професору кафедри філософії та
релігієзнавства
факультету суспільно- гуманітарних наук
ЛОМАЧИНСЬКІЙ Ірині Миколаївні

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора філософських наук, доцента
Слюсара Вадима Миколайовича
на дисертаційну роботу Тимофєєвої Галини Вікторівни
«Трансформація соціальних інститутів у мережевому суспільстві:
інформаційний вимір»,
подану до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 033 «Філософія»**

Актуальність обраної теми дослідження. У сучасному світі, де цифрова трансформація та мережеві технології радикально змінюють соціальну реальність, проблема ролі інформації як ключового чинника інституціональних змін набуває особливого значення. Інформація перестає бути пасивним ресурсом і стає активним агентом, що переформатовує традиційні соціальні інститути, такі як сім'я, освіта, релігія, політика та економіка. У мережевому суспільстві, яке характеризується горизонтальними зв'язками, самоорганізацією та швидким обміном даними, виникають нові форми взаємодії, такі як віддалена робота, глобальні ідентичності та колективний інтелект. Водночас це породжує виклики: дезінформацію, кіберзагрози, «інформаційний голод» та соціальну поляризацію, які підривають легітимність інститутів і вимагають філософського осмислення. У контексті VUCA-середовища (волатильність, невизначеність, складність, амбівалентність) дослідження механізмів впливу інформації на соціальні структури стає критичним для розуміння сучасних суспільних процесів і розробки стратегій адаптації. Тема дисертації є актуальною, оскільки інтегрує

філософські, соціологічні та комунікативні підходи для аналізу цих трансформацій, сприяючи формуванню медіаграмотності та етичних норм у цифровому просторі.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалось в межах наукової теми Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка: «Гуманітарна безпека України в контексті системних і позасистемних викликів сучасності» (державний реєстраційний номер: 0122U202038 дата реєстрації: 29-12-2022). Термін виконання: 2022-2027 рр.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. знайомлення зі змістовним наповненням дисертації та публікаціями здобувача дозволяє зробити висновок про те, що наукові висновки, положення та рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Це підтверджується аналізом переліку використаних джерел (близько 275 джерел), обсягом проаналізованих теоретичних та емпіричних даних, широким спектром публікацій за темою дисертаційної роботи, обговоренням отриманих результатів на міжнародних та всеукраїнських науково-теоретичних і науково-практичних конференціях (8 конференцій).

Подане на захист дисертаційне дослідження Тимофєєвої Галини Вікторівни на тему «Трансформація соціальних інститутів у мережевому суспільстві: інформаційний вимір», характеризується науковою новизною, зокрема тим, що вперше побудовано єдину аналітичну рамку, яка інтегрує функціональний, інституціональний та комунікативний підходи для розуміння соціального інституту як динамічної інформаційної системи; встановлено кореляційний зв'язок між «інформаційним голодом» та підривом легітимності інститутів; концептуалізовано «цифрову людину» як агента змін через механізми «продюсажу», нових практик тілесності та «цифрових слідів».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота Тимофєєвої Г. В. складається з трьох взаємопов'язаних розділів. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження трансформації соціальних

інститутів у мережевому суспільстві» проаналізовано еволюцію поняття «інформація» від технічного до соціокультурного феномену, інтегровано концепції М. Маклуена, М. Кастельса та Я. ван Дейка в єдину аналітичну рамку, що підкреслює мережевий індивідуалізм, колективний інтелект та культуру конвергенції; систематизовано підходи до соціальних інститутів (функціональний, інституціональний, комунікативний) та обґрунтовано їх розгляд як адаптивних мереж.

Другий розділ присвячений ролі інформації як ресурсу трансформації інститутів сім'ї, обрядовості, освіти, релігії, політики та економіки; розкрито владу мереж через медіаманіпуляції та контрзнання; обґрунтовано зв'язок «інформаційного голоду» з соціальною поляризацією та втратою довіри до інститутів.

У третьому розділі розглянуто освітньо-науковий континуум як механізм впорядкування інформації та формування норм; доведено адаптивну роль соціально-комунікативних інститутів у VUCA-середовищі; концептуалізовано «цифрову людину» як суб'єкта, що трансформує інститути через нові практики.

У межах всіх розділів дослідження спостерігається логічне, послідовне та обґрунтоване виконання поставленого завдання з поглиблення теоретичних засад. Можна констатувати, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою зі структурою, зорієнтованою на досягнення мети дослідження. Матеріали дисертації можуть бути враховані в програмах навчання та підвищення кваліфікації фахівців з комунікацій, а запропоновані механізми адаптації до інформаційних викликів можуть інтегруватися в проєкти з цифрової грамотності та гуманітарної безпеки.

Повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях. Основні ідеї та результати дисертаційного дослідження викладені в 14 публікаціях, 4 статті у виданні, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 2 статті (усі у співавторстві) у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 8 публікацій, в яких додатково відображені наукові результати дослідження. Зміст, обсяг та кількість публікацій відповідають

вимогам МОН України щодо оприлюднення основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії й надають автору право на публічний захист дисертаційного дослідження.

Ідентичність змісту і основних положень дисертації. Текст анотації є ідентичним та висвітлює основні положення дисертаційного дослідження. Академічний плагіат, фабрикації, фальсифікації не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи сукупність авторських наукових розробок і пропозицій, необхідно вказати на окремі дискусійні питання, що представлено в дисертації, зокрема:

1. У підрозділі 2.1 «Інформаційні концепти трансформації соціальних інститутів у мережевому суспільстві» авторка на с. 88-89 окреслює коло соціальних інститутів (сім'я, культура, освіта, релігія, політика, економіка), трансформації яких аналізуються крізь призму ідей окремих сучасних і класичних дослідників. Такий підхід загалом є виправданим і корелює з обраною методологічною рамкою дисертаційного дослідження. Водночас, на наш погляд, методологічна чіткість викладу могла б бути посилена шляхом короткого експліцитного уточнення причин вибору саме цих інституційних сфер як репрезентативних для аналізу трансформацій у мережевому суспільстві. Крім того, доцільним виглядало б чіткіше підкреслити, що залучення ідей, а не комплексних теорій конкретних науковців у межах підрозділу здійснюється не фрагментарно, а в контексті комплексного теоретико-методологічного підходу, який інтегрує функціональний, інституціональний та комунікативний виміри аналізу. Зазначене уточнення сприяло б посиленню структурної прозорості підрозділу та полегшило б сприйняття логіки переходу від загальнотеоретичних засад до їх прикладної аналітичної реалізації, не змінюючи при цьому змістовної концепції дослідження.

2. У роботі активно використовується поняття «інформаційний голод», яке відіграє важливу роль у поясненні трансформацій соціальних інститутів і практик у мережевому суспільстві. Водночас видається доцільним чіткіше окреслити його епістемологічний статус: чи розглядається «інформаційний голод» передусім як психофізіологічний стан індивіда (зокрема на с. 129 вказує,

що «інформаційний голод – це стан, коли людина відчуває потребу в новій інформації, але не може її задовольнити через надлишок або нерелевантність інформації»), як соціально зумовлений феномен дефіциту смислів і довіри (с. 139), чи як медіакомунікативний ефект, пов'язаний із логікою функціонування цифрового середовища (с. 132). Таке уточнення сприяло б підвищенню концептуальної визначеності терміна та уникненню можливих неоднозначних інтерпретацій у різних теоретичних контекстах.

3. У дисертаційному дослідженні переконливо проаналізовано інформаційні та комунікативні чинники трансформації соціальних інститутів у мережевому суспільстві. Водночас, на нашу думку, недостатньо розгорнутим залишається аналіз феномену постправди як специфічного режиму функціонування інформації в цифровому середовищі. З огляду на те, що постправа безпосередньо пов'язана з механізмами маніпуляції, емоціалізації публічного дискурсу, розмиванням меж між фактом і інтерпретацією, її концептуальне осмислення у межах заявленої проблематики могло б суттєво посилити теоретичну та прикладну значущість дисертаційної роботи, зокрема в аспекті аналізу трансформацій легітимності та довіри до сучасних соціальних інститутів.

4. У підрозділах 3.1 «Освітньо-науковий континуум як соціальний інститут формалізації інформаційного простору мережевого суспільства» та 3.3 «Цифрова людина: новий агент інституційних змін» авторка ґрунтовно аналізує роль освіти, науки та індивідуального суб'єкта в умовах цифрової трансформації, акцентуючи увагу на зміні комунікативних моделей, форматів знання та механізмів соціальної інтеграції. Водночас у цих підрозділах домінує проблематизація ризиків, фрагментації смислів і кризових ефектів цифрового середовища. У цьому зв'язку методологічно доцільним виглядало б чіткіше змістити акценти в бік концепту цифрової стійкості, розглядаючи освітньо-науковий континуум не лише як інститут формалізації інформаційного простору, а й як ключовий механізм формування навичок критичного мислення, відповідального використання цифрових технологій та етичної взаємодії з інформацією. Аналогічно, концепт «цифрової людини» у підрозділі 3.3 міг би

бути додатково осмислений не тільки як агент інституційних змін і носій нових форм суб'єктності, але й як суб'єкт, здатний до рефлексивної адаптації та відновлення в умовах цифрових викликів. Крім того, інтеграція ключових положень концепції «Суспільство 5.0» (з її людиноцентричним підходом, орієнтацією на гармонізацію технологічного розвитку та соціальних цінностей, а також наголосом на використанні цифрових інновацій для підвищення якості життя) могла б суттєво посилити аналітичний і прогностичний потенціал зазначених підрозділів.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Тимофєєвої Галини Вікторівни «Трансформація соціальних інститутів у мережевому суспільстві: інформаційний вимір», представлена на здобуття ступеня доктора філософії є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, містить обґрунтовані результати. За змістом відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року та № 507 від 03 травня 2024 року, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Тимофєєва Галина Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

Офіційний опонент:

доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри журналістики та філософських студій
Державного університету
«Житомирська політехніка»

 Вадим СЛЮСАР

«Підпис Слюсара В.М. засвідчую»

Вчений секретар
Державного університету
«Житомирська політехніка»

 Катерина ВОЙЦІЦЬКА